

בקיצור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה

לבריאות הצלחה וברכת ה' בכל לקיילא שיידל בת אסתר רחל

הערה חשובה: המילים המודגשות הן תמצית העניינים וניתן לקרוא אותן בפני עצמן

דף יג

דרשת דברי הימים

רבי שמעון בן פזי, כשהיה בא לדרוש דרשות בספר דברי הימים, היה פותח ודורש כנגד כל הספר כך, "כל דבריך אחד הם, ואנו יודעין לדורשן", כלומר, בספר דברי הימים רגילות הוא שמזכיר שמות הרבה פלוני ופלוני ופלוני, ובכולם כוונתו לאדם אחד, ואף על פי שהדבר סתום, ואינו מפורש, אנו נותנים לבנו **ודורשים**. ולהלן יתבאר פסוק אחד בדברי הימים בו נקרא משה בהרבה שמות.

"וְאִשְׁתּוֹ הִיְהִדְיָה יְלֵדָה אֶת יִרְדְּ אֲבִי גְדוֹר וְאֶת חֶבְרַן אֲבִי שׁוֹכֵה וְאֶת יְקוֹתִיאֵל אֲבִי זְנוּחַ וְאֶלֶּה בְּנֵי בְּתֻלָּה בַת פְּרָעָה אֲשֶׁר לָקַח מֶרְדִּי" (דה"י א' ד' י"ח)

אשת כלב

נאמר בדברי הימים על כלב בן יפנה, "וְאִשְׁתּוֹ הִיְהִדְיָה יְלֵדָה אֶת יִרְדְּ אֲבִי גְדוֹר וְאֶת חֶבְרַן אֲבִי שׁוֹכֵה וְאֶת יְקוֹתִיאֵל אֲבִי זְנוּחַ וְאֶלֶּה בְּנֵי בְּתֻלָּה בַת פְּרָעָה אֲשֶׁר לָקַח מֶרְדִּי" (דה"י א' ד' י"ח).

וביאר את הכתוב, "וְאִשְׁתּוֹ הִיְהִדְיָה" היא בְּתֻלָּה, כמבואר בסוף הכתוב, "וְאֶלֶּה בְּנֵי בְּתֻלָּה בַת פְּרָעָה".

והסיבה שנקראת בְּתֻלָּה "הִיְהִדְיָה", משום שכפרה בעבודה זרה, שנאמר, "וַתִּרְדּוּ בַת פְּרָעָה לְרַחֵץ עַל הַיָּאֵר וַנַּעֲרֹתֶיהָ הִלְכֹת עַל יַד הַיָּאֵר וַתִּרְאֶה אֶת הַתְּבָה בַּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת אֲמָתָהּ וַתִּקְחֶהָ" (שמות ב' ה').

ואמר רבי יוחנן שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה כלומר לטבול לשם גירות, וכל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי.

כל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו

נאמר, "וְאִשְׁתּוֹ הִיְהִדְיָה יְלֵדָה אֶת יִרְדְּ אֲבִי גְדוֹר וְאֶת חֶבְרַן אֲבִי שׁוֹכֵה וְאֶת יְקוֹתִיאֵל אֲבִי זְנוּחַ וְאֶלֶּה בְּנֵי בְּתֻלָּה בַת פְּרָעָה".

וכוונת הכתוב שבתיה ילדה את משה שכל השמות האמורים הנזכרים כאן כילדיה הם שמותיו של משה כפי שיתבאר להלן.

ואף על פי שגידלה בְּתֻלָּה את משה, ולא ילדתו, נאמר עליה שילדה אותו, לומר לך, שכל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו.

שמותיו של משה

נתבאר שכל השמות האמורים בכתוב, "יִרְדְּ אֲבִי גְדוֹר וְאֶת חֶבְרַן אֲבִי שׁוֹכֵה וְאֶת יְקוֹתִיאֵל אֲבִי זְנוּחַ" הם שמותיו של משה.

א. "יִרְדְּ" – על שם שירד להם לישראל מן בימיו.

ב. "גְדוֹר" – על שם שגדר פרצותיהם של ישראל.

ג. "חֶבְרַן" – על שם שחיבר את ישראל לאביהם שבשמים.

ד. "שׁוֹכֵה" – כמו סוכו, על שם שנעשה להם לישראל כסוכה ומגן.

ה. "יְקוֹתִיאֵל" – על שם שקוו ישראל לאל בימיו.

ו. "זְנוּחַ" – על שם שהזניח עוונותיהם של ישראל.

ז-ח-ט. "אֲבִי ... אֲבִי ... אֲבִי" – שהיה אב בתורה אב בחכמה אב בנביאות.

כָּלֵב בֶּן יִפְנֶה נקרא גם מֶרְדִּי

בסוף הפסוק המדברת באשתו של כָּלֵב בֶּן יִפְנֶה נקרא כלב בשם מֶרְדִּי, שנאמר "וְאֶלֶּה בְּנֵי בְּתֻלָּה בַת פְּרָעָה אֲשֶׁר לָקַח מֶרְדִּי".

והטעם לכך שנקרא כלב גם בשם מֶרְדִּי, משום שמרד בעצת המרגלים.

ולפיכך גם נשא את בת פרעה, כי אמר הקדוש ברוך הוא, יבא כלב שמרד בעצת מרגלים, וישא את בת פרעה, שמרדה בגלולי בית

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה דף יג

לבריאות הצלחה וברכת ה' בכל לקיילא שיינדל בת אסתר רחל

אביה.

[אסתר ב' ו'] **אֲשֶׁר הִגְלָה מִירוּשָׁלַיִם עִם הַגָּלָה אֲשֶׁר הִגְלָתָה עִם יְכָנְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה אֲשֶׁר הִגְלָה נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל. וַיְהִי אִמּוֹן אֶת הַדָּסָה הִיא אֶסְתֵּר בֵּת דָּדוּ כִּי אֵין לָהּ אָב וְאִם וְהִנְעֶרָה יָפֶת וַתֵּאָר וְטוֹבֵת מְרָאָה וּבְמוֹת אַבְיָהּ וְאִמָּהּ לְקַחָהּ מְרַדְכֵי לֹו לְבַת.**

גלות מרדכי מירושלים

נאמר על מרדכי, **"אֲשֶׁר הִגְלָה מִירוּשָׁלַיִם עִם הַגָּלָה אֲשֶׁר הִגְלָתָה עִם יְכָנְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה אֲשֶׁר הִגְלָה נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל"**.

ואמר רבא, מתוך כך שלא נאמר, **"אשר היה מן הגולה אשר הגלתה"**, אלא **"אשר הגלה ... עם הגולה"**, משמע שלא היה כשאר ישראל שגלו על כרחם, אלא הוא גלה מעצמו.

[אסתר ב' ז'] **וַיְהִי אִמּוֹן אֶת הַדָּסָה הִיא אֶסְתֵּר בֵּת דָּדוּ כִּי אֵין לָהּ אָב וְאִם וְהִנְעֶרָה יָפֶת וַתֵּאָר וְטוֹבֵת מְרָאָה וּבְמוֹת אַבְיָהּ וְאִמָּהּ לְקַחָהּ מְרַדְכֵי לֹו לְבַת.**

"הדסה היא אסתר"

נאמר, **"וַיְהִי אִמּוֹן אֶת הַדָּסָה הִיא אֶסְתֵּר"**, ונחלקו חכמים מה שמה ומה כינויה.

א. שמה אסתר.

לדעת רבי מאיר ובן עזאי ורבי יהושע יהושע בן קרחה, אסתר שמה. ונחלקו למה נקראת גם הדסה.

לדעת רבי מאיר נקרא שמה הדסה על שם הצדיקים שנקראו הדסים. כמו שמצינו (זכריה א' ח'), **"רְאִיתִי הַלֵּלָה וְהִנֵּה אִישׁ רֹכֵב עַל סוּס אָדָם וְהוּא"** [=שכינה] **"עֹלֵמַד בֵּין הַהַדְּסִים"** [=בין הצדיקים] **"אֲשֶׁר בְּמִצְלָה"** [=שגלו לבבל] **"וְאֶחָרָיו סוּסִים אֲדָמִים שָׂרְקִים וּלְבָנִים"**.

ולדברי בן עזאי נקרא שמה הדסה, כי היתה לא ארוכה ולא קצרה אלא בינונית כהדס.

ולדברי רבי יהושע בן קרחה נקרא שמה הדסה כי היתה ירקרוקת.

ומה שנראתה יפה לאומות ולאחשורוש כי חוט של חסד משוך עליה מאת הקדוש ברוך הוא.

ב. שמה הדסה.

לדעת רבי יהודה ורבי נחמיה, הדסה שמה. ונחלקו למה נקראת גם אסתר.

לדעת רבי יהודה נקראת בשם אסתר על שם שהיתה מסתרת דבריה, שנאמר, **"אֵין אֶסְתֵּר מִגִּדַת מוֹלְדָתָהּ וְאֶת עַמָּה"**.

ולדעת רבי נחמיה, נקראת בשם אסתר כי היו אומות העולם קורים אותה על שם אסתהר [=ירח] כלומר יפה היא כלבנה.

מיתת אביה ואמה

תחילה שמרדכי היה אומן את הדסה, **"כִּי אֵין לָהּ אָב וְאִם"**. ושוב נאמר, **"וּבְמוֹת אַבְיָהּ וְאִמָּהּ לְקַחָהּ מְרַדְכֵי לֹו לְבַת"**.

וביאר רב אחא, שהסיבה שחזר על כך הכתוב, ללמדנו, שאפילו יום אחד לא היה לה אב ואם, כשעיברתה אמה מת אביה, וכשילדתה אמה מתה אמה.

לקיחת מרדכי את אסתר

נאמר על אסתר, **"וּבְמוֹת אַבְיָהּ וְאִמָּהּ לְקַחָהּ מְרַדְכֵי לֹו לְבַת"**. ושנו חכמים משמו של רבי מאיר, אל תקרי **"לְבַת"**, אלא **"לְבִית"**, כלומר לקחה להיות אשתו.

וכן הוא אומר במשל הנאמר לדוד על מעשה בת שבע (שמואל ב' י"ב ג'), **"וְלָרֶשׁ" הוא אוריה** **"אֵין כָּל כִּי אִם כְּבִשָּׁה אַחַת קִטְנָה"** היא בת שבע **"אֲשֶׁר קָנָה וַיַּחֲקֶה וַתִּגְדַּל עִמּוֹ וְעִם בְּנָיו וַיַּחְדּוּ מִפִּתּוֹ תֹאכַל וּמִכֶּסֶׁוֹ תִשָּׁתֶה וּבְחִיקוֹ תִשָּׁכַב וַתִּהְיֶה לֹו כְּבַת"**.

ויש לשאול, וכי משום שבחיקו תשכב נעשית לו כבת, אלא אל תקרי **"כְּבַת"**, אלא **"כְּבִית"**, כלומר כאשה.

[אסתר ב' ח'-ט'] **וַיְהִי בְּהַשְׁמַע דְּבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ וּבְהַקְבֵּץ נְעוּרוֹת רַבּוֹת אֶל שׁוֹשַׁן הַבִּיּוֹרָה אֶל יַד הַגִּי וַתִּלְקַח אֶסְתֵּר אֶל בֵּית הַמֶּלֶךְ אֶל יַד הַגִּי שְׁמֵר**

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה דף יג

לבריאות הצלחה וברכת ה' בכל לקיילא שיינדל בת אסתר רחל

הנשים. ותיטב הנערה בעיניו ותשא חסד לפניו ויבהל את תמרזיקיה ואת מנותה לתת לה ואת שבע הנערות הראיות לתת לה מבית המלך וישנה ואת נערותיה לטוב בית הנשים.

שבע נערות לשבעת ימי השבוע

כשנלקחה אסתר אל בית הנשים נתנו לה שבעה נערות לשרתה, שנאמר, "וְאֵת שִׁבְעַת הַנְּעוּרוֹת הָרְאִיּוֹת לָתֵת לָהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ".

ואמר רבא, שהיתה מונה בהן ימי שבת, שהיתה משרתת לה אחת באחד בשבת, ואחת בשני בשבת, ואחת בשלישי בשבת, וכן כולן, וכשהגיע יום שפחה של שבת, יודעת שהיום שבת.

מאכל אסתר בבית הנשים

כשהיתה אסתר בבית הנשים, שינה הגי שומר הנשים את מאכלה לטובה. שנאמר, "וַיִּשְׁנֶה וְאֵת נְעוּרוֹתֶיהָ לְטוֹב בֵּית הַנְּשִׁימִים". ונחלקו חכמים בדבר.

לדעת רב, האכילה מאכל יהודי.

ולדעת שמואל, האכילה קדלי דחזירי [=חתיכות של בשר חזיר שמינות]. רש"י פירש, שהיתה אוכלת מהם, ומתוך אונסה לא נענשה. ותוסי כתבו על כך, חס ושלום היא לא היתה אוכלת.

ולדעת ורבי יוחנן, האכילה זרעונים. וכן מצינו אצל דניאל חנניה מישאל ועזריה, שהזרעונים טובים לצדיקים להבדילם ממאכל טמא, שנאמר בהם, "וַיְהִי הַמֶּלֶכֶר נִשָּׂא אֶת פִּתְבֻּגָּם וַיֵּינן מִשְׁתִּיָּהֶם וַנִּתֵּן לָהֶם [תחתיהם] זֵרְעֻנִים" (דניאל א' ט"ז), ונאמר בעניינם, "וַיִּמְקְצֵת יָמִים עֶשְׂרֵה נִרְאָה מִרְאִיָּהֶם טוֹב וַיְבַרְאֵי בְּשָׂר מִן כָּל הַיְלָדִים הָאֲכָלִים אֶת פִּתְבֵּג הַמֶּלֶךְ" (דניאל א' ט"ו).

[אסתר ב' י"ב-י"ג] לא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה כי מרדכי צוה עליה אשר לא תגיד. ובכל יום ויום מרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים לדעת את שלום אסתר ומה יעשה בה. ובהגיע תור נערה ונערה לבוא אל המלך אחשוורוש מקץ היות לה כדת הנשים שנים עשר חדש כי כן ומלאו ימי מרוקיהן ששה חדשים בשמן המור וששה חדשים בבשמים ובתמרזיקי הנשים.

שמן המור

כל הנשים שנקבצו לצורך אחשוורוש היו סכות את בשרן ששה חדשים בשמן המור, שנאמר "ששה חדשים בשמן המור". ונחלקו חכמים מהו.

לדעת רבי חייא בר אבא, שמן המור הוא הנקרא סטכת.

ולדעת רב הונא, – שמן המור הוא שמן הנעשה מזית שלא גדל שליש. ולמה סכין אותו? מפני שהוא משיר את השיער, ומעדן את הבשר.

אנפיקנון

במסכת מנחות מבואר, שאין מביאים אנפיקנון למנחות, ואם הביאו אותו, הרי זה פסול.

וביאר רבי יהודה, שאנפיקנון הוא שמן הנעשה מזית שלא גדל שליש.

ולדברי רב הונא זהו שמן המור הנזכר לעיל.

[אסתר ב' י"ג-י"ד] ובזה הנערה באה אל המלך את כל אשר תאמר ונתן לה לבוא עמה מבית הנשים עד בית המלך. בערב היא באה ובבוקר היא שבה אל בית הנשים שני אל יד שעשגזו סריס המלך שמר הפילגשים לא תבוא עוד אל המלך כי אם חפץ בה המלך ונקראה בשם.

אחשוורוש לא היה משמש ביום

בכל ערב היתה באה אל אחשוורוש אשה אחת מבית הנשים, והיתה עמו בלילה, ובבוקר היתה חוזרת, שנאמר, "בַּעֲרֵב הַיָּמָה וּבַבֹּקֶר הִיא שָׁבָה".

ואמר רבי יוחנן, מגנותו של אותו רשע, שהוא בועל נשים ומשלח, למדנו שבחו, שלא היה משמש מטתו ביום.

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה דף יג

לבריאות הצלחה וברכת ה' בכל לקיילא שיינדל בת אסתר רחל

[אסתר ב' ט"ו] ובהגיע תר אסתר בת אביחיל ז'ד מרדכי אשר לקח לו לבת לבוא אל המלך לא בקשה דבר כי אם את אשר יאמר הגי סריס המלך שמר הנשים ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל ראייה.

נשיאת חן של אסתר בעיני כל רואיה

נאמר, "ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל ראייה" ואמר רבי אלעזר, מלמד, שלכל אחד ואחד נדמתה לו כאומתו.

[אסתר ב' ט"ז] ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חדש טבת בשנת שבע למלכותו.

לקיחת אסתר אל אחשורוש בחודש טבת

אסתר נלקחה אל אחשורוש בחודש טבת, שנאמר, "ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חדש טבת", ומן השמים כונו כן, שתלקח בחודש טבת, כדי לחבבה עליו, שבזמן זה הגוף נהנה מהגוף מחמת הצינה.

[אסתר ב' י"ז] ויאהב המלך את אסתר מפל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מפל הבתולות וישם כתר מלכות בראשה וימליכה תחת ושתי.

טעם בה טעם בתולה וטעם בעולה

נאמר "ויאהב המלך את אסתר מפל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מפל הבתולות".

וביאר רב שהכתוב הזה מלמד שטעם בה כך וכך, כלומר ביקש לטעום טעם בתולה, טעם, טעם בעולה, טעם.

[אסתר ב' י"ח-כ'] ויעש המלך משתה גדול לכל שריו ועבדיו את משתה אסתר והנחה למדינות עשה ויתן משאת פיד המלך. ובהקבץ בתולות שנית ומרדכי ישב בשער המלך. אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה כאשר צוה עליה מרדכי ואת מאמר מרדכי אסתר עשה כאשר היתה באמנה אתו.

דברים שעשה אחשורוש

כדי שתגלה אסתר את עמה

נאמר, "אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה כאשר צוה עליה מרדכי". ודברים הרבה עשה אחשורוש כדי לפייסה שתאמר לו, ואף על פי כן לא גלתה.

א. תחילה עשה לכבודה משתה, מה שלא עשה בשאר נשים, שנאמר, "ויעש המלך משתה גדול לכל שריו ועבדיו את משתה אסתר", ולא גלתה לו.

ב. חזר והניח מס גלגולת לכבודה, שנאמר, "והנחה למדינות עשה", ולא גלתה לו.

ג. שלח לשרים מתנות בשמה, שנאמר, "ויפתן משאת פיד המלך", ולא גלתה לו.

ד. הלך ונטל עצה ממרדכי מה יעשה כדי שתגלה לו. אמר לו מרדכי, אין אשה מתקנאה אלא בירך חברתה. הלך וקיבץ בתולות אחרות, כדי שתקנא בהן, שנאמר "ויבהקבץ בתולות שנית", ולא גלתה לו. שנאמר אחר כל זאת, "אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה".

"לא יגרע מצדיק עיניו"

נאמר בספר איוב "לא יגרע מצדיק עיניו ואת מלכים לפסא וישיבם לנצח ויגבהו" (איוב ל"ו ז').

כלומר, נותן הקדוש ברוך הוא עיניו במעשה הצדיקים לשלם להם שכרם מדה כנגד מדה.

ואף אם יעברו ימים רבים, בסופו של דבר ישלם להם את המגיע להם.

ואמר רבי אלעזר שני דוגמאות לכך, ששילם הקדוש ברוך הוא לצדיקים מדה כנגד מדה אחר ימים הרבה.

א. בשכר צניעות שהיתה בה ברחל, זכתה ויצא ממנה שאול שהיה צנוע.

ב. בשכר צניעות שהיה בו בשאול, זכה ויצאת ממנו אסתר.

ולהלן יתבאר בעזה"י, איזו צניעות היתה ברחל ובשאול.

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה דף יג

לבריאות הצלחה וברכת ה' בכל לקיילא שיינדל בת אסתר רחל

צניעות שהיתה ברחל

כשהגיע יעקב לחרון, ראה את רחל, "וַיִּגְדַּד יַעֲקֹב

לְרַחֵל כִּי אָחִי אֲבִיהָ הוּא וְכִי בֶן רַבֵּקָה הוּא וַתִּרְצֶה וַתִּגְדַּד

לְאֲבִיהָ" (בראשית כ"ט י"ב).

ובאמת לא היה אחיו של לבן אביה, אלא בן של

רבקה אחות לבן אביה.

ומה שאמר לה שהוא אחי אביה, לענין

הרמאות אמר כן, וכך היו דבריהם.

אמר לה יעקב – התנשאי לי?

אמרה לו – כן. אלא שאבא רמאי הוא ולא

תוכל לו.

אמר לה – אחיו אני ברמאות.

שאלה אותו – האם מותר לצדיקים ללכת

ברמאות.

אמר לה – כן, "עַם נֶבֶר תִּתְבָּר וְעַם עֲקֹשׁ תִּתְפָּל" (שמואל ב' כ"ב כ"ז).

ושאל אותה – ומהי הרמאות?

אמרה לו – יש לי אחות גדולה ממני, ולא

ישיאני לפניה.

מסר לה יעקב סימנים.

וכשהגיע הלילה, אמרה, עכשיו תתבייש

אחותי, ומסרה לה את הסימנים.

והוא צניעות, שלא יתפרסם הדבר שמסר לה יעקב

סימניו.

וזהו שנאמר, "וַיְהִי בַבֹּקֶר וְהִנֵּה הוּא לֹאָה וַיֹּאמֶר

אֶל לָבֶן מַה זֹאת עָשִׂיתְ לִי הֲלֹא בְרַחֵל עֲבַדְתִּי עֶמְקָה וְלָמָּה

רַמִּיתִנִּי" (בראשית כ"ט כ"ה). רק בבוקר הכיר שהיא

לאה, אבל עד הבוקר לא הכיר, על ידי

הסימנים שמסרה לה רחל.

ולפיכך זכתה ויצא ממנה שאול.

צניעות שהיתה בשאול

כששאול בא לפני שמואל לראשונה, משחו

שמואל למלך על פי ה'. ואף על פי כן, כשחזר

שאול ופגש את דודו, וסיפר לו דברים שאמר לו

שמואל, את דבר המלוכה לא סיפר לו.

שנאמר, "וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל דָּוִד וְהִגֵּד הַגִּיד לָנוּ

כִּי נִמְצְאוּ הָאֲתָנוֹת וְאֵת דָּבַר הַמְּלוּכָה לֹא הִגִּיד

לוֹ אֲשֶׁר אָמַר שְׂמוּאֵל" (שמואל א' י"ט ז).

וזו צניעות שהיתה בו בשאול, ולפיכך זכה

ויצאת ממנו אסתר.

גדולה לו ולדורותיו

אמר רבי אלעזר, כשהקדוש ברוך הוא פוסק

גדולה לאדם, פוסק לבניו ולבני בניו עד סוף כל

הדורות.

שנאמר, "לֹא יִגְרַע מִצְדִּיק עֵינָיו וְאֵת מַלְכִים לִפְסֹא

וַיִּשְׁיֵבם לְנֶצַח וַיִּגְבְּהוּ" (איוב ל"ו ז).

ואם הגיס דעתו, כלומר אם התגאה, הקדוש

ברוך הוא משפילו.

שנאמר, "וַיִּגְבְּהוּ. וְאִם אֲסוּרִים בְּזָקִים יִלְכְּדוּן

בְּחִבְלֵי עֵינָיו" (איוב ל"ו ז-ח). כלומר, על ידי

שמגביהים עצמם, באים לידי עניות ויסורים.

הנהגת אסתר בבית אחשוורוש

הגם שהיתה אסתר בבית אחשוורוש, "וְאֵת

מֵאֲמַר מְרַדְּכִי אֲסֹתֶר עָשָׂה כַּאֲשֶׁר הִיָּתָה בְּאֲמֶנָה

אֶתוֹ".

וביאר רבי ירמיה, מה הכוונה בכתוב "וְאֵת

מֵאֲמַר מְרַדְּכִי אֲסֹתֶר עָשָׂה", שהיתה מראה דם

נדה לחכמים.

וביאר רבה בר לימא, מה הכוונה בכתוב

"כַּאֲשֶׁר הִיָּתָה בְּאֲמֶנָה אֶתוֹ", שהיתה עומדת

מחיקו של אחשוורוש, וטובלת, מחמת נקיות,

שלא תהא מאוסה לצדיק משכיבתו של אחשוורוש,

ויושבת בחיקו של מרדכי.

[אסתר ב' כ"א-כ"ג] בְּיָמִים הָהֵם וּמְרַדְּכִי יָשָׁב בְּשַׁעַר

הַמֶּלֶךְ קִצְף בְּגִתּוֹ וַתִּרְשׁ שְׁנֵי סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁמֵרֵי

הַסֵּף וַיִּבְקְשׁוּ לְשַׁלַּח יָד בַּמֶּלֶךְ אַחֲשֻׁרֶשׁ. וַיִּנְדַּע הַדָּבָר

לְמְרַדְּכִי וַיִּגְדַּד לְאֲסֹתֶר הַמֶּלֶכָה וַתֹּאמֶר אֲסֹתֶר לְמֶלֶךְ

בְּשֵׁם מְרַדְּכִי. וַיִּבְקֹשׁ הַדָּבָר וַיִּמְצָא וַיִּתְּלוּ שְׁנֵיהֶם עַל

עַץ וַיִּכְתֹּב בְּסֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ.

הקציף אדון על עבדיו לעשות רצון צדיק

נאמר, "וַיִּקְצֹף פְּרַעְהָ עַל שְׁנֵי סָרִיסָיו עַל שֵׁר

הַמְּשָׁקִים וְעַל שֵׁר הָאוֹפִים" (בראשית מ' ב').

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה דף יג

לבריאות הצלחה וברכת ה' בכל לקיילא שיידל בת אסתר רחל

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, שהקציף הקדוש ברוך הוא את האדון הזה על עבדיו, **כדי לעשות רצון יוסף הצדיק.**

שעל ידי זה יצא מבית שביו, כמו שהיה לבסוף, שכשחלם פרעה חלום, ולא היו לו פותרים, אמר לו שר המשקים, "וְשָׁם אֶתְּנוּ נֶעַר עֲבָרֵי עֶבֶד לְשֵׁר הַטַּבָּחִים וְנִסְפָּר לוֹ וַיִּפְתָּר לָנוּ אֶת חֲלֹמֹתֵינוּ אִישׁ כְּחֹלְמוֹ פֶּתָר" (בראשית מ"א י"ב), ועל ידי זה יצא יוסף מהבור.

הקציף עבדים על אדוניהם לעשות נס לצדיק

נאמר, "בַּיָּמִים הֵהֵם וּמֶרְדֵּכִי יָשָׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ קֶצֶף בְּגַתּוֹ וְתָרַשׁ שְׁנֵי סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁמֵרֵי הַסֵּף וַיִּבְקְשׁוּ לְשַׁלַּח יָד בַּמֶּלֶךְ אַחֲשֹׁרֵשׁ".

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, הקציף הקדוש ברוך הוא את העבדים הללו על אחשוורוש אדוניהם, **כדי לעשות נס למרדכי הצדיק.**

שעל ידי שגילה מרדכי דבר זה למלך, נכתב הדבר בספר הזכרונות, ובאה לבסוף התשועה.

מעשה בגתן ותרש

אמר רבי יוחנן, בגתן ותרש שני טרסיים היו, כלומר ממקום הנקרא טורסי, והיו מדברים בלשון המקום שנקרא טורסי, ואומרים, מיום שבאת אסתר זו, לא ראינו שינה בעינינו, שמתוך שהיתה חביבה על אחשוורוש, היה מרבה בתשמיש, וצמא לשתות. **בוא ונטיל ארס בספל, כדי שימות.**

והם לא היו יודעים שמרדכי היה מסנהדרין יושבי לשכת הגזית, והיה יודע בשבעים לשון.

אמר לו האחד לחבירו, והלוא אין משמרתי ומשמרתך שוה, אתה ממונה על עבודה אחת, ואני ממונה על עבודה אחרת, ואין פנאי לאחד מאיתנו לעשות זאת.

אמר לו, אני אשמור משמרתי ומשמרתך.

וזהו שנאמר, "וַיִּבְקֶשׂ הַדָּבָר וַיִּמְצָא", שלא נמצאו במשמרתם

[אסתר ג' א'] אחר הדברים האלה גדל המלך אחשוורוש את המן בן המדתא האגגי וינשאהו וישם את פסאו מעל כל השרים אשר אתו.

רפואה ומכה מי קודם למי

נאמר "אחר הדברים האלה גדל המלך אחשוורוש את המן".

וביאר רבא שכוונת הכתוב היא, שאחרי שהומלכה אסתר, ונכתב מעשה בגתן ותרש בספר הזכרונות, שעל ידם באה התשועה לישראל, רק אחרי כן "גדל המלך אחשוורוש את המן".

לומר רק, אחרי שברא הקדוש ברוך הוא רפואה, הביא את המכה.

וזה כדברי ריש לקיש, שאמר, שיש חילוק בין סדר הבריאה של רפואה ומכה של ישראל, לסדר הבריאה של רפואה ומכה של אומות העולם.

את ישראל אין הקדוש ברוך הוא מכה, אלא אם כן בורא להם רפואה תחילה. שנאמר (הושע ז' א'), "כִּרְפָאִי לְיִשְׂרָאֵל" תחילה, ואחר כך אני מכה "וּנְגַלָה עֵוֹן אֲפֹרִים וְרַעוֹת שְׁמֵרוֹן כִּי פָעְלוּ שָׁקֶר וַיִּגְבּוּ בְּבֹא פִשְׁט גָּדוֹד בַּחוּץ".

אבל אומות העולם אינו כן, מכה אותן תחילה, ואחר כך בורא להם רפואה, שנאמר (ישעיהו י"ט כ"ב), "וּנְגַף ה' אֶת מְצָרִים נָגַף" ואחר כך "וּרְפֹא וְשָׁבוּ עַד ה' וְנִעְתָּר לָהֶם וַיִּרְפָּאֵם".

[אסתר ג' ב'-ז'] וְכָל עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ כֹּרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לְהֶמֶן כִּי כֹן צִוָּה לוֹ הַמֶּלֶךְ וּמֶרְדֵּכִי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה. וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ לְמֶרְדֵּכִי מִדֹּעַ אֲתָה עוֹבֵר אֶת מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ. וַיְהִי כַּאֲמָרָם אֱלֹוִי יוֹם וַיּוֹם וְלֹא שָׁמַע אֲלֵיהֶם וַיִּגִּדוּ לְהֶמֶן לְרֵאוֹת הַיַּעֲמָדוֹ דְּבָרֵי מֶרְדֵּכִי כִּי הִגִּיד לָהֶם אֲשֶׁר הוּא יְהוּדִי. וַיֵּרָא הֶמֶן כִּי אִין מֶרְדֵּכִי פָרַע וּמִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ וַיִּמְלֵא הֶמֶן חֲמָה. וַיִּבֶז בְּעֵינָיו לְשַׁלַּח יָד בְּמֶרְדֵּכִי לְבַדּוֹ כִּי הִגִּידוּ לוֹ אֶת עִם מֶרְדֵּכִי וַיִּבְקֶשׂ הֶמֶן לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מְלָכוֹת אַחֲשֹׁרֵשׁ עִם מֶרְדֵּכִי. בַּחֲדָשׁ הָרֵאשׁוֹן הוּא חֲדָשׁ נִסָּן בְּשַׁנַּת שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה לְמֶלֶךְ אַחֲשֹׁרֵשׁ הַפִּיל פּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל לְפָנֵי הֶמֶן מִיּוֹם לַיּוֹם וּמִחֲדָשׁ לְחֲדָשׁ שְׁנַיִם עָשָׂר הוּא חֲדָשׁ אֲדָר.

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה דף יג

לבריאות הצלחה וברכת ה' בכל לקיילא שיינדל בת אסתר רחל

במי ביקש המן להינקם

כשראה המן שמרדכי אינו משתחוה לו, "וימלא המן חמה. ויבז בעיניו לשלח יד במרדכי לבדו כי הגידו לו את עם מרדכי ויבקש המן להשמיד את כל היהודים אשר בכל מלכות אחשורוש עם מרדכי".

וביאר רבא, שמתחילה אמר להינקם "במרדכי לבדו". ולאחר מכן נמלך ואמר להינקם "את עם מרדכי" כלומר את חכמי ישראל. ולבסוף נמלך וביקש "להשמיד את כל היהודים".

הגורל שהפיל המן

נאמר, "בחדש הראשון הוא חדש ניסן בשנת שתיים עשרה למלך אחשורוש הפיל פור הוא הגורל לפני המן מיום ליום ומחדש לחדש שנים עשר הוא חדש אדר".

ושנינו בברייתא, כיון שנפל פור בחדש אדר, שמח שמחה גדולה, אמר, נפל לי פור בירח שמת בו משה.

ולא היה יודע, שבשבעה באדר מת, ובשבעה באדר נולד, וכדאי הלידה שתכפר על המיתה.

[אסתר ג' ח'-ט'] ויאמר המן למלך אחשורוש ישנו עם אחד מפזר ומפזר בין העמים בכל מדינות מלכותך ודתיהם שנות מפל עם ואת דתי המלך אינם עשים ולמלך אין שוה להניחם. אם על המלך טוב יכתב לאבדם ועשרת אלפים כפר כסף אשקול על ידי עשי המלאכה להביא אל גנזי המלך.

לשון הרע של המן

אמר רבא, אין יודע לספר לשון הרע כמו המן בשעה שבא לבקש מאחשורוש להרוג את כל היהודים. וזאת, כפי שיש ללמוד מהכתובים מה שדברו ביניהם.

בא המן ואמר לאחשורוש – בוא ונכלה אותם.

אמר לו אחשורוש – ירא אני מאלוקיהם, שלא יעשה לי כמו שעשה בראשונים שבאו עליהם, שנענשו.

אמר לו המן – "ישנו", כלומר ישנו מן המצוות.

אמר לו אחשורוש – יש בהם חכמים.

אמר לו המן – "עם אחד" הן.

ועוד אמר המן – שמא תאמר קרחה אני עושה במלכותך, שמלכות אחת מליאה מהם ואם יהרגו כולם תהיה אותה מלכות שוממה, אין הדבר כן כי עם זה "מפזר בין העמים".

ושמא תאמר, יש מהם הנאה, "ומפזר", כפרידה זו שאינה עושה פירות.

ושמא תאמר יש מהם מדינה אחת קטנה, אין הדבר כן, אלא הם מפוזרים "בכל מדינות מלכותך".

"ודתיהם שנות מפל עם", שאינם אוכלים משלנו, ולא שותים משלנו, ולא נושאים נשים משלנו, ולא משיאים לנו נשים משלהם.

"ואת דתי המלך אינם עשים", כלומר אינם משלמים מיסים, על ידי שאומרים כל השנה, שה"י [=שבת היום], פה"י [=פסח היום], ואנו אסורים במלאכה.

"ולמלך אין שוה להניחם", כלומר אין נאה, ואין חשש להניחן, שהם אוכלים ושותים, ומבזים את המלכות, שאפילו נופל זבוב בכוסו של אחד מהן, זורק הזבוב ושותה הכוס. ואם אדוני המלך נוגע בכוסו של אחד מהם, חובטו בקרקע, ואינו שותהו.

"אם על המלך טוב יכתב לאבדם ועשרת אלפים כפר כסף אשקול על ידי עשי המלאכה להביא אל גנזי המלך".

מצוות מחצית השקל כנגד שקלים של המן

אמר ריש לקיש, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהן לשקליו.

וזהו ששנינו במסכת שקלים, באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים.